

'Vechten tegen de bierkaai' legt controversie rond uitgeverij van Angèle Manteau bloot

"Ze was het gescheld beu"



'Waar zij verschijnt, vallen de vliegen dood', zei Hugo Claus. Geen uitgeefster was zo omstreden als Angèle Manteau (1911-2008). Antwerpenaar Kevin Absillis vertelt met *Vechten tegen de bierkaai* voor eens en voor altijd het volledige verhaal. Door **Eefje Rampart**.

Een monument onder graffiti, citeert Kevin Absillis *Humo* in zijn boek over de op 97-jarige leeftijd overleden uitgeefster. De jonge Antwerpenaar boog zich voor zijn doctoraat vier jaar over het leven en werk van Angèle Manteau, en brengt met *Vechten tegen de bierkaai* een publieksvriendelijk boek over het onderwerp op de markt. Drie decennia lang leidde Angèle Manteau haar eigen uitgeverij en moest ze het hoofd bieden aan economische crisissen, een wereldoorlog en de repressie. Voor haar bijdrage tot de Nederlandse letteren en de ontwikkeling van het boekenbedrijf kreeg ze lauwerkransen en eretitels, maar ook veel laster en gescheld. Zowel Gerard Reve als Jan Wolkers hebben Angèle Manteau voor 'trut' uitgescholden, Pjeroo Roobjee beschimpte de 'verschrompelde geest' van de uitgeefster en noemde haar onderneming een 'instelling voor oude wijven'. "Veel verwijten aan het adres van Angèle Manteau zijn in de loop der jaren een eigen leven gaan leiden, waardoor een beeld is ontstaan dat niet meer helemaal strookt met de werkelijkheid", zegt Kevin Absillis. Persoonlijke verwijten waren niet het enige. Manteau kreeg ook kritiek op de manier waarop ze haar uitgeverijbedrijf leidde. "Angèle Manteau probeerde een bepaald prestige op te bouwen, maar er is in Vlaanderen altijd een neerbuigende reflex geweest die de Nederlandse concurrent haast in de kaart speelde. Die houding noem ik in mijn boek: de vloek van Arm Vlaanderen. 'Vechten tegen de bierkaai', zo vat Angèle Manteau zelf haar carrière samen. Haar leven lang heeft ze de idee moeten bestrijden dat ze provincialistisch bezig was en in kwaliteit moest onderdoen voor de zogezegd meer moderne en avantgardistische uitgeverijen in Nederland. Maar als je pocketcovers uit de jaren zestig bekijkt, zijn die van haar net vooruitstrevend."

Claus

Een van de literaire kopstukken die de uitgeefster graag op de korrel nam, was Hugo Claus. "Claus debuteerde bij Manteau met *De Metsiers*, maar zijn tweede roman, *De hondsdagen*, kwam uit bij De Bezige Bij. Manteau kreeg het verwijt dat ze geen belangstelling had, terwijl ze net gebrand was op dat tweede boek. Claus is achter haar rug naar Nederlandse uitgeverijen gestapt. Het idee dat hij naar Nederland moest voor erkenning, klopt niet."

Tussen Claus en Manteau is het nooit meer goedgekomen, maar Claus was niet de enige die zorgde voor blamage van de uitgeverij. "In de jaren zestig werd de kritiek systematisch en pijnlijk. Ook op haar houding was kritiek. Angèle Manteau was zakelijk in de omgang met auteurs, wat hen de indruk gaf dat ze geen interesse had. Dat lag zeker aan haar karakter, maar ook wel een beetje aan de tijdgeest."

Kevin Absillis heeft voor zijn onderzoek veel met Angèle Manteau gesproken. De uitgeefster maakte kort voor haar overlijden nog potloodaantekeningen bij zijn doctoraat. Heeft ze erg onder de negatieve uitlatingen geleden? "In de persoonlijke contacten die ik met haar had, heeft ze zich nooit veel uitgesproken over haar gevoelens, maar ik ben er zeker van dat ze het gescheld meer dan beu was. Op de Nederlandse televisie is ze in het programma *Literaire ontmoetingen* afgegaan toen ze een papiertje vroeg waarop ze een goed voorbereid antwoord op een precare vraag had genoteerd. Dat dat zo was uitgezonden, daar was ze het hart van in."

Is dit boek eerherstel? "Dat lijkt zo omdat er zoveel onaardigheden over Manteau zijn verteld. Het boek confronteert voor de eerste keer getuigen met elkaar en brengt verslag uit op basis van uiteenlopende bronnen. De misrekeningen van Angèle Manteau zelf worden daarbij niet onder de mat geveegd."

i *Vechten tegen de bierkaai* is uitgegeven bij Meulenhoff/Manteau en kost 34,95 euro.

Jaren dertig. "Angèle Manteau trok in 1928 naar Brussel om chemie te studeren. Ambitieuze in een tijd waarin meisjes hooguit mochten dromen van een baan in het onderwijs. De jonge Angèle wilde een succesvolle zakenvrouw worden in het spoor van haar vader, die fabrikant was in Dinant. Om haar studie te betalen begon ze secretaressewerk te doen voor de Nederlandse drukker en uitgever Alexander Stols. Dat beviel haar, en toen Angèle haar studie door ziekte moest onderbreken en haar werkgever Brussel moest verlaten, nam ze in 1932 de zaak over. Zes jaar later breidde ze de importboekhandel, waar tot dan alleen de fondsen van Nederlandse uitgeverij werden verdeeld, met een uitgeverijafdeling uit."

1966. Angèle Manteau en Jeroen Brouwers in de bibliotheek van François Closset, de man van de uitgeefster. "Brouwers kwam in 1963 in contact met Angèle Manteau en begon als redactiesecretaris in haar uitgeverij. Manteau maakte er een gewoonte van om Nederlanders aan het werk te zetten: zij beheersten het Standaardnederlands beter en poetsten Vlaamse woorden en zinnen weg. Brouwers heeft zich later kwaad gemaakt over die praktijken, niet in de laatste plaats omdat hij liever schreef dan redigeerde." Ook Brouwers heeft een turbulente relatie gehad met zijn uitgeefster. "Manteau heeft aanvankelijk veel voor Brouwers gedaan. Ze heeft mee naar een appartement gezocht toen hij naar Brussel kwam, en schoot zelfs een som geld voor zodat hij zijn huwelijk gemakkelijker zou kunnen betalen. Na 1970 heeft ze hem echter meer dan eens onheus behandeld."

Rond 1946. Angèle Manteau staat te blinken bij haar Oldsmobile Sedan 76/78. "Op deze foto zie je twee van Manteaus grootste passies: auto's en haute couture. Angèle was een kokette dame en dat kwam haar in het boekenvak van pas. Ze speelde haar vrouwelijkheid uit. Op deze foto draagt ze een ontwerp van Honorine Deschryver. Een Oldsmobile was na de oorlog allesbehalve goedkoop. Zij had deze benzine zuipende Amerikaanse slee via via voor een zacht prijsje op de kop kunnen tikken."

6 november 1963. Onder het goedkeurend oog van zijn directrice leidt Jos Vandelloo koning Boudewijn rond op de stand van Manteau tijdens de Antwerpse Boekenbeurs. "Jos Vandelloo kwam in 1953 in contact met de uitgeverij. Hij was steenkooldeskundige maar ook beginnend schrijver. Vandelloo zou zich opwerken tot adjunct-directeur van de uitgeverij en werd ook gerant van Manteaus boekhandel en magazijn in Antwerpen, op de hoek van de Minderbroedersruï en de Keizerstraat."



1966



1946



1963

Jaren dertig